

Utbildningsunderlag för utbildningar inom systematiskt säkerhetsarbete friluftsliv

Att tänka efter före

Elevhandledning

Det här utbildningsmaterialet vänder sig till Dig som arbetar med eller kommer att arbeta med konsumenttjänster där det finns anledning att planera för att undvika olyckor och skador bland kunder, gäster och deltagare. Produktsäkerhetslagen kräver att både varor och tjänster som säljs till eller på annat sätt tillhandahålls konsument är säkra. Detta gäller när en fysisk eller juridisk person vid mer än något enstaka tillfälle tillhandahåller tjänster. Det krävs inte att verksamheten är inriktad på vinst.

Säkerhetsarbete inom organiserat friluftsliv syftar till att erbjuda en säker tjänst till konsument samt att bidra till en bra arbetsmiljö för företagare och anställda. Det riktar sig främst till olika typer av utbildningar inom äventyr, vildmark och friluftsliv och skall ge en idé om hur man kan lägga upp det systematiska säkerhetsarbetet inom olika områden inom organiserat friluftsliv.

Den viktigaste delen i det systematiska säkerhetsarbetet är att kunden och anordnaren/genomföraren är trygg och säker under aktiviteten. Den näst viktigaste delen är dokumentation och uppföljning. Vid inspektion är dokumentationen den kontrollpunkt som myndigheterna lägger stor vikt vid.

För att skapa en bred säkerhetsutbildning är det lämpligt att kombinera denna med utbildning inom krishantering och medieträning.

Utgiven av Konsumentverket 2008

Sammanställning och författarskap; Peter Kardin, Centrum för friluftssäkerhet CFFS

Förståelse och språkgranskning; Begriplig PR AB

Illustrationer och bilder; Björn Segelsbo, CFFS

Granskning; Olle Moberg Birka Folkhögskola, Urban Axelsson Campus Åre,

Kicki Eriksson Campus Åre

Senast uppdaterad 2009-01-30

Innehållsförteckning

Upplägg	4
Ett exempel på hur det kan gå fel	5
Företaget.....	5
Hur det ser ut på företaget	6
Beskrivning av händelse.....	7
Dagen efter:	8
Diskussion	9
1. Reflexion	9
2. Betydelse av lagstiftning	9
Att systematisera säkerhetsarbetet	10
Säkerhetspolicy	10
Företagets verksamhet, aktiviteter, personal och ansvarsfördelning.....	11
Utbildning och kompetens	12
Kommunikation.....	14
Uppgifter om deltagarna.....	16
Utrustning.....	17
Rutiner.....	18
Riskanalys	19
Säkerhetscykel.....	19
Genomförandetriangeln.....	20
Att bedöma en risk	20
Räddningsplan.....	1
Försäkringar	2
Dokumentation och uppföljning.....	4
Epilog	5
Bilagor.....	6
Bilaga 1. Riskmanagement.....	6
Bilaga 2. Faktorer vid bedömning av risk	7
Bilaga 3 Hänvisnings och fördjupningslitteratur:	8

Upplägg

För att väcka intresse och förståelse för behovet av säkerhetsarbete följer vi företaget ”Häftiga äventyr”. Tanken är att Du som använder detta ska kunna överföra erfarenheter från Häftiga äventyrs aktiviteter och de inhyrda aktiviteterna till egen/utbildningens verksamhet. Eleverna kan då känna igen sig i aktiviteterna och enkelt sätta sig in i problemområdena. Slutprodukten blir början till en säkerhetsplan för företaget och riskanalyser gjorda för respektive aktivitet. Företaget råkar ut för en tragisk olycka och börjar resonera hur de skall undvika liknande olyckor i verkligheten. Som stöd har de hittat Konsumentverkets folder ”Vägledning till systematiskt säkerhetsarbete” samt Arbetsmiljölagen.

Vi följer deras process genom den olycka som inträffat till dess att de har upprättat en säkerhetsplan och gjort riskanalys för den gällande aktiviteten. Idén är att belysa dels hur säkerhetsprocessen går till, dels hur man kan hantera inhyrda aktiviteter med ansvarsfördelning mellan de olika företagen. Här finns även utrymme att diskutera mjuka frågor som ledarskap, internutbildning mm.

Arbetet inleds med en diskussion kring den inträffade händelsen, vad man kunde gjort för att undvika den mm. Därefter följer tio kapitel som var och en tar upp olika moment i säkerhetsarbetet. Varje kapitel inleds med lärarledd diskussion innan enskild/gruppuppgift påbörjas.

Aktuell lagtext finns på:

www.lagrummet.se

www.konsumentverket.se

www.av.se,

www.msbmyndigheten.se

Produktsäkerhetslagen: SFS 2004:451

Arbetsmiljölagen: SFS 1977:1160, information finns också på Arbetsmiljöverkets hemsida,

www.av.se

Lagen om skydd mot olyckor: SFS 2003:778

Ett exempel på hur det kan gå fel

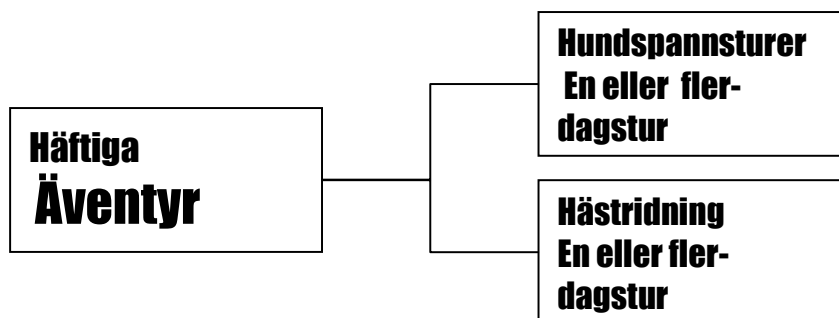
Företaget

Företaget ”Häftiga Äventyr” startades för 6 år sedan av Kalle Karlsson. Företaget har tre egna anställda guider som sköter den dagliga driften. Dessutom hyrs två andra företagare in då det behövs. Företagets främsta media för reklam och bokning är Internet; ”nätets häftigaste äventyrsföretag”. De marknadsför även boende och två ytterligare aktiviteter som hyrs in. Företaget går bra och har en årsomsättning på 1,7 miljoner.

Företaget har fyra aktivitetsområden för att få täckning över året.

Företaget hyr in två andra aktiviteter från två andra företagare.

Företaget verkar i ett område i södra Lappland där skog möter fjäll. Man har tillgång till en större fäbod och många skogsbilvägar och traktorstigar. Det saknas ett utbyggt ledsystem för vandring sommartid och skidåkning vintertid. Det är ett oskyddat område så det är tillåtet att åka skoter lite som man vill. Mobiltelefon-täckningen är god uppe på fjället men sporadisk i skogslandet. Närmsta ambulansstation är Vouggasjärvi, 10 mil österut. Där finns även en deltidssbrandkår och en närpolisstation. Fjällräddningen har ingen representant i området och Hotellens skidbacke drivs av ett gäng entusiaster varav en som gått pistörutbildning i slutet på 1980 talet.

Hur det ser ut på företaget

Inom företaget

Kalle Karlsson, 47 år, Allt i allo men sitter mycket på kontoret. Har själv aldrig gått någon utbildning utan han är självlärd. Han har något burdust bemötande mot kunderna. Han har tidigare haft skoterföretag som sålt skotrar och ibland genomfört skoterturer. Kalle beslöt att satsa på äventyrsturism då ett av hotellen köptes upp och renoverades för att bli ett attraktivt resmål.

Inge Ingesson, 32 år, är offpistguide och svarar för heliskiing och topptursverksamheten. Han har levt med skidåkning sedan barnsben och har figurerat i flera skidtidningar som en djäv och vågad skidåkare. Inge har nyligen genomfört SLAO:s lavin 1 utbildning.

Harald Haraldsson är yngst i skaran, 18 år, och svarar för skoter och fyrhjulingsverksamheten. Han har slitit ut många variatorremmar och kört skoter sedan han var 10 år. ”De e bär å gaaas” är hans devis.

Knutte Knutsson är åldermannen i företaget med sina 63 år. Han ansvarar för vandringar och snöskoturer samt är STF färdledare sedan många år tillbaka. Knutte lämnar aldrig kontoret utan sin vindsäck i bomull.

Inhyrd verksamhet

Ingrid Ingridsson, 41 år, är egen företagare och har kört hundspann de senaste 5 åren. Hon har nyligen deltagit i världsmästerskapen för hundspann och körde in på 35 plats av 110 startande. Ingrid genomför hundspanssaktiviteter för Häftiga äventyr.

Johanna Johannesson, 35 år, egen företagare som just köpt företaget ”Rid i natt” med mörkerridning med facklor och pannlampor som specialitet. Hon har ridit häst sedan hon lärde sig att gå.

Beskrivning av händelse

Jonas ska snart gifta sig och kamraterna har bestämt sig för att ta med Jonas på ett riktigt grabbäventyr. Det är tiden före midsommar och semestern är inte långt borta. Kamraterna kontaktar Häftiga Äventyr och Hotellet och bokar för en vild helg i fjällmiljö med fyrhjulingssafari, vildmarksmat, yxkastning och mycket annat kul.

Kamratgänget anländer till hotellet, checkar in och håller sin första samling där Jonas spökas ut enligt gängse rutin. Man samlas till middag med dans och mat och rejält med dryck ingår. Peter, som beställt äventyret, kommer överens med Kalle om en starttid för fyrhjulingssafarin i morgon. Tiden sätts till kl 09.30, med samling utanför hotellentrén.

Harald har på morgonen arbetat febrilt tillsammans med Kalle för att få upp 12 fyrhjulingarna till hotellentrén. Kalle tar emot gästerna och välkomnar dem på sitt burdusa sätt till Häftiga Äventyr och dagens fyrhjulingssafari. Kalle berättar målande om körning på några skogsstigar upp till en skogskoja där lunchen skall utspisas. Han berättar även att turen innefattar ett tävlingsmoment, frikörning i ett närliggande grustag och avslutande terrängbana. Deltagarna jublar och genast är tävlingsinstinkten framme.

Harald som ska leda turen går kort igenom reglagen på fyrhjulingen, hur man startar och stannar motorn. Han poängterar att all körning sker på egen risk och att ansvaret för körningen helt ligger på deltagarna. När genomgången är klar så vill två av förarna inte ta på sig hjälm med motiveringen att de har fyrhjulingar hemma och kör utan hjälm. För att inte förstöra den goda stämningen så låter Harald bli att påpeka det dumma i att köra utan hjälm. Harald avslutar med att ”de e bär å gaaas” och drar iväg med gänget. Allt går bra och deltagarna kör lugnt och sansat upp till stugan där det vankas lunch. Under lunchen så passar några på att stärka sig med ”naturdroppar” och blir genast karskare och börjar trissa upp stämningen mot den kommande tävlingen. Gänget åker sakta ned från stugan längs en fin grusväg. Sakta dras tempot upp och några av förarna som tidigare stärkt sig med ”naturdroppar” börjar köra om varandra. Det är nu en ganska upptrissad samling som ansluter till grusgropen och den väntande tävlingen.

Tävlingen går ut på att köra fem varv i en kuperad bana, sex åt gången och på tid. Bäst i varje heat tävlar sedan mot varandra. Vinnaren vinner en flaska mousserande vin så att man kan avsluta på Formel 1-vis. Första gänget åker snabbt iväg när startskottet går. Efter halva heatet så händer det; Den tidigare ”stärkta” och hjälmlösa föraren kör ihop med en annan förare och kraschen blir våldsam. Den hjälmlösa förarens fyrhjuling voltar två varv och den andra föraren vickar med sin fyrhjuling, kastas av och blir överkörd av en bakomvarande förare som inte hinner stanna. Harald kastar sig på sin fyrhjuling och åker fram till platsen med de två skadade. Han konstaterar snabbt att de blöder från huvudet båda två och ropar till de andra om någon kan första hjälpen. Harald känner sig maktlös; Han har aldrig varit med om någon olycka, ingen täckning på mobiltelefonen, fem kilometer till hotellet och med skadade och uppskakade människor. Han hojtar att ”jag drar och fixar hjälp” och åker iväg med fyrhjulingen.

Kalle möter en förtvivlad Harald som talar osammanhängande om att några ”kört åt helvete” och att några är skadade. Kalle försöker få mer information men beslutar sig för att ringa ambulans och låter Inge åka med Harald upp till platsen efter att ha plockat på sig av några första förband från väggstavlan. Själv åker Kalle till avtagsvägen där han skall möta upp ambulansen. Inge och Harald kommer fram och försöker så gott de kan förbinda de två skadade, Inge hade ju gjort lumpen för 12 år sedan och fått utbildning i förstahjälpen där. Inge

försöker även lugna de andra deltagarna men Peter är upprörd över att en så ung och oerfaren guide får leda sådana här äventyr. Kalle anländer tillsammans med två ambulanser och en räddningsbil efter ca 35 minuter. De två skadade tas om hand av räddningspersonalen, lastas i ambulanserna som åker iväg med blåljus och sirener. Kalle meddelar kort att Harald kommer att leda ner övriga till hotellet där de enklast kan lämna fyrhjulingarna där de tog dem. Kalle frågar Peter vad deltagarna skall göra nu och får till svar att de ska besöka de som är skadade på sjukhuset och att grabbhelgen är slut ”och några pengar blir det inte”. Kalle ser när gänget drar iväg och funderar snabbt hur han skall bärga de två totalkvaddade splitternya fyrhjulingarna. De kostade ju 100 000 kr styck. Att de inte kan vara mer rädd om lånade prylar muttrar Kalle.

Vid hotellet checkar gänget ut och där meddelar Peter som även är jurist att Kalle kan förbereda sig på en rättslig process. I samma veva som gänget åker så svänger en polisbil in vid entrén och två poliser presenterar att de fått klart för sig att en av förarna som körde var alkoholpåverkad och körde utan hjälm. De vill nu höra Kalle och de som varit inblandade i olyckan. Samtidigt ringer telefonen och en röst presenterar sig som Lena Tidningsson från Dagsposten. Hon vill veta mer om olyckan.....

Kalle funderar på varför alla onda ting skall drabba honom i dag.....

Dagen efter:

Nästa dag träffas alla på jobbet och det är en dyster skara som ögnar igenom morgonens Dagsposten. På framsidan står det: ”Äventyrsföretag tillät fyrhjulingsrace i fyllan - Två allvarligt skadade.”

Kalle suckar och konstaterar: Kunde vi ha undvikit detta?

Telefonen ringer, Kalle svarar och lämnar fikarummet. Efter en kvart återkommer Kalle och meddelar; det var från Länsstyrelsens handläggare i terrängkörningsfrågor. Vi skulle tydligen ha tillstånd för att köra fyrhjulig i terräng och de överväger en anmälan om brott mot terrängkörningslagen.

Kalle tar ett djupt andetag och säger: Jag tror vi levt på gamla meriter ett bra tag nu och har tagit säkerheten med en nypa salt. Jag tror vi ska sätta oss ner och försöka skapa någon typ av rutin. Jag har hittat igen en folder från Konsumentverket och jag tror vi har en del att göra.

Diskussion

1. Reflexion

Vad har vi lärt oss detta?

Diskussionsfrågor:

1. Hur skulle Häftiga Äventyr kunna undvika denna händelse?
2. Vad är det mest anmärkningsvärda i berättelsen ovan?
3. Vad skulle Häftiga Äventyr behöva göra för att förbättra situationen ovan?

2. Betydelse av lagstiftning

Diskussionsfrågor

1. Vad händer när man inte följer lagstiftningen?
2. Kan lagstiftningen bli en del av marknadsföringen?

Diskutera regler för uppförande och deltagande

Begreppet ”att delta på egen risk” finns inte i svensk lagstiftning. Diskutera vilka skyldigheter man har som arrangör respektive deltagare!

Hur vet man som arrangör att kunden har förstått svårigheten i aktiviteten, vad som krävs av denne och vad som kan hända vid en ev. Olycka?

Är det ok att tillåta att personer deltar i onyktert/drogpåverkat tillstånd?

Kan jag som aktivitetsledare neka någon att delta? Vågar jag ta den striden?

Om jag nekar någon att delta, hur kan jag hantera situationen?

Får jag som ledare sätta min säkerhet före någon annans?

Röster från 'Häftiga äventyr':

”- Nu ska vi reda ut hur det ska gå till här på Häftiga äventyr. Jag har funderat lite och plitit ner några korta tankar. Ring Ingrid och Johanna så de får vara med. Jag tror att de har kloka synpunkter.

Det kanske är på tiden att jag tar körkort och förarbevis på scooter säger Harald. Dessutom känner jag mig nere för att jag inte kunde hjälpa de som gjorde sig illa, kan vi inte få igång en förstahjälpen-kurs?

Jovisst säger Lotta som kliver in genom dörren. Jag har ju gått en första hjälpen instruktör inom Lottorna, jag kör gärna en kurs.”

Att systematisera säkerhetsarbetet

Säkerhetspolicy

Uppgift 1

Syfte:

Eleverna skall få förståelse för vikten av en samlad syn på säkerheten inom ett företag

Mål:

Eleverna skall kunna författa en säkerhetspolicy och applicera denna på ett äventyrsföretag.

Gemensam diskussion

Hur bör man hantera företagare som hyrs in i verksamheten för speciella evenemang?

Kan man ställa samma krav på säkerheten på inhyrda företagare som på det egna?

Uppgift 1

Säkerhetspolicy.

Ta fram en säkerhetspolicy för företaget, den skall ta upp sådana delar som stärker guiderna och företaget.

Häftiga äventyrs säkerhetspolicy:

Häftiga äventyr skall erbjuda spännande och fartfyllda aktiviteter till fots, skidor, på motorfordon, med hundar och slutligen hästar där säkerheten sätts i fokus.

...

...

...

...

...

...

Etc....

Exempel på säkerhetspolicy ur Svenska Scoutförbundets 'Säkerhetsdokument':

”Vi skall göra allt för att eliminera riskerna för incidenter och olyckor som kan påverka liv och hälsa hos deltagare och team. Om något ändå händer, skall vi se till att agera på ett rådigt och korrekt sätt för att minimera konsekvenserna av händelsen. Slutligen ska vi dokumentera händelsen så att vi kan lära oss och därmed förhindra att händelsen upprepas. Vi ska sträva efter att alltid förbättra säkerheten.”

Företagets verksamhet, aktiviteter, personal och ansvarsfördelning

Uppgift 2

Syfte:

Eleverna skall förstå betydelsen av att ha verksamheten strukturerad och en tydlig ansvarsfördelning mellan personalen

Mål:

Eleverna skall förstå rollfördelningen i verksamheten samt hur betydelsen av samarbete.

Uppgift 2

Företagets verksamhet

Gör en kort beskrivning av företagets verksamhet samt var företaget bedriver sin verksamhet.

Företagets aktiviteter

Beskriv företagets olika aktiviteter

Förteckning över personal och ansvar

Namn	Uppgift i verksamheten	Telefon	Anställd	Ansvar
Lisa	Chef		2004	Verksamhet, personal och ekonomi
Kalle	Guide		2004	Aktivitet xx, utrustning YY

Utbildning och kompetens

Uppgift 3 och 4

Syfte:

Eleverna skall få förståelse för vikten av kompetensutveckling och kompetensbevarande inom ett företag.

Mål:

Eleverna skall kunna genomföra en kompetensinventering vid ett äventyrsföretag

Gemensam diskussion

Är det viktigt med egen kompetensutveckling och kompetensbevarande?

Vinner företaget något på välutbildade guider?

Varför bör man bokföra individernas kompetenser inom företaget? Individen vet ju själv vad han kan!

Bör man bara lyfta fram formell ”certifierad/auktoriserad kunskap” eller bör man även ta med faktisk kunskap?

Uppgift 3

Kunskapsöversikt.

Gör en översikt av befintlig kunskap inom företaget

Personal				
Kalle				
Inge				
Harald				
Knutte				
Johanna				
Ingrid				

Uppgift 4;

Utbildningsöversikt.

Gör en utbildningsöversikt över vilken kunskap personalen som arbetar hos Häftiga Äventyr behöver utifrån företagets inriktning och deras kunskapsnivå. Ta gärna upp hur länge man kan leva på gamla meriter och att vissa certifieringar, om certifieringar mm. Exemplifiera med SLAO:s lavinutbildningar som nyligen bytte skepnad, där gamla instruktörer var tvungen att gå utbildningsstegen igen.

Personal	Omgående	År 1	År 2	År 3
Kalle		Första Hjälp		
Inge		Första Hjälp		
Harald	Förarbevis skoter/fyrhjuling.	Första Hjälp		
Knutte		Första Hjälp		
Johanna		Första Hjälp		
Ingrid				

Kommunikation

Uppgift 5, 6 och 7

Syfte:

Eleven skall få ökad förståelse för vikten av ett fungerande sambands/kommunikationssystem, ansvarsförhållanden och vikten av fungerande larmrutiner inom företag eller organisation.

Mål:

Eleven skall kunna upprätta en kommunikationstablå, ett avtal mellan huvudanordnare av en aktivitet och slutligen en larmöversikt inom företaget.

Gemensam diskussion:

Kommunikationsmässigt? Hur löser Häftiga Äventyr problematiken med att det inte, fullt ut, finns täckning på det mobila telenätet.

Om en olycka händer. Vem gör vad och hur ska larmet gå.

Hur bör man hantera företagare som hyrs in i verksamheten för speciella evenemang?

Kan man ställa samma krav på säkerheten på inhyrda företagare som på det egna?

Uppgift 5;

Kommunikationstablå.

Gör en tablå med företagets telefonnummer och kommunikationsutrustning för respektive event.

Personal	Telefon: mobil	Telefon Hem	Vandrin g	Klättrin g	Offpist	Hund	Häst
Kalle	070-	09xx--	Komradi o				
Inge							
Harald							
Knutte							
Johanna							
Ingrid							

Uppgift 6;

Avtal underleverantörer.

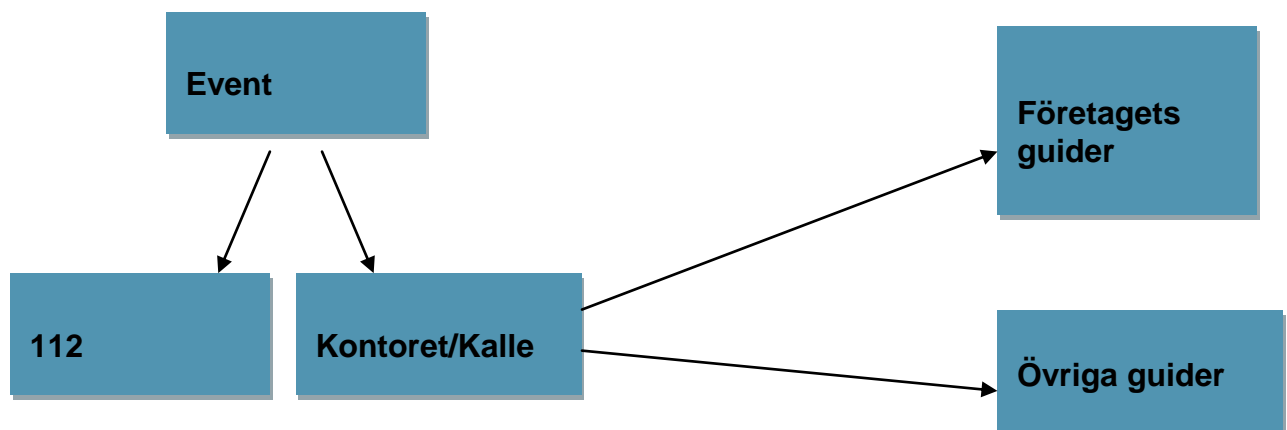
Dela in er i grupper och skriv ett avtal mellan Häftiga äventyr och en av underleverantörerna. Lyft fram ansvarsfördelning och leveransåtaganden mm. Redovisa i storforum. Diskutera!

Uppgift 7;

Larmöversikt.

Gör en larmöversikt hur man larmar om det händer något inom företaget. Den bör ha två olika alternativvägar om någon inte skulle svara på anrop.

Exempel:

Uppgifter om deltagarna

Uppgift 8

Syfte:

Eleven skall få förståelse för betydelsen av att ha

- namn, adress samt ev. personnummer på deltagare
- uppgifter om anhöriga
- hälsouppgift på deltagare

Mål: Eleven skall kunna upprätta ett informationskort på deltagare

Gemensam diskussion

Hur hanterar man en deltagare som förlorar medvetandet? Det behöver inte vara en olycka som är orsaken till medvetslöshet, det kan lika gärna vara deltagarens egna förutsättningar som påverkade situationen.

Att avgöra om en deltagare kan delta eller ej.

Uppgift 8;

Deltagarkort

Upprätta ett deltagarkort med frågor som är anpassade till aktiviteten.

Namn	
Adress	
Personnummer	
Hälsotillstånd mm	
Medicinering	

Utrustning

Uppgift 9

Syfte:

Eleven skall förstå behovet av rätt utrustning vid rätt tillfälle och att utrustningen uppfyller gällande krav och att den sköts.

Mål:

Eleven skall kunna upprätta kravlista på utrustning samt kunna föra lämplig dokumentation över dess skötsel.

Gemensam diskussion

Rätt utrustning är A och O för att kunna genomföra en aktivitet. Det gäller både säkerhetsutrustning och räddningsutrustning.

Vilken utrustning ska deltagaren ha?

Vilken utrustning står aktiviteten för? Hur ska den skötas?

Hur vet man att det är rätt utrustning till deltagaren?

Vilken räddningsutrustning krävs för aktiviteten?

Diskutera hur man kan lägga upp system för kontroll av utrustning mm så att gammal och sliten materiel fasas ut och i sig inte utgör någon riskkälla.

Uppgift 9;

Upprätta kravlista på utrustning för aktiviteten samt en loggbok över utrustningens användning

Aktivitet	Privat utrustning	Utrustning 1	Besiktigad etc	Utrustning 2	Besiktigad etc

Rutiner

Uppgift 10

Syfte:

Eleven skall förstå att bra rutiner minskar riskerna.

Mål:

Eleven skall kunna formulera några exempel på rutiner som höjer säkerheten i verksamheten.

Att ha nedskrivna rutiner är ett sätt för att veta att man inte har glömt något. Det gäller att ta hand om och introducera nyanställda likaväl som information till kunden.

Rutiner för skötsel av utrustning underlättar när man ska inventera och fundera över underhåll, lagning, nyinköp osv.

Som stöd för att komma ihåg alla moment kan checklistor vara bra att följa.

Uppgift 10, enskilt eller i grupp

Skriv ner rutiner för information och introduktion av kund.

Skriv ner rutiner för skötsel av utrustning.

Risikanalyt

Uppgift 11

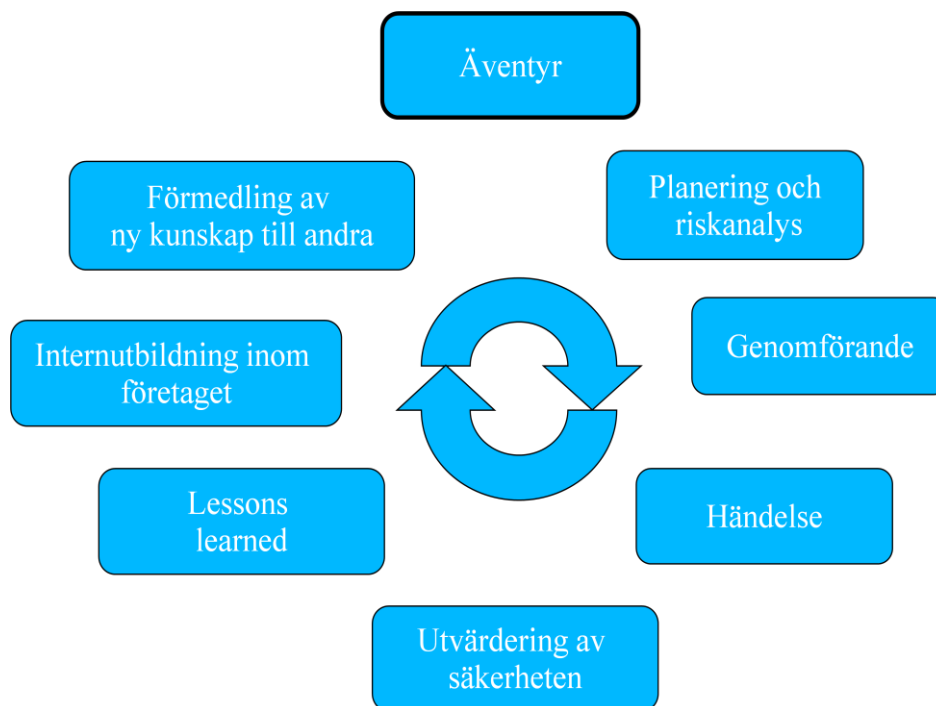
Syfte:

Eleven skall med hjälp av instrumentet riskanalys minska tillbuds och olycksriskerna inom ett aktivitetsföretag eller organisation. Dessutom syftar riskanalysarbetet till att mentalt förbereda aktivitetsledaren på att det kan inträffa någon oförutsedd händelse.

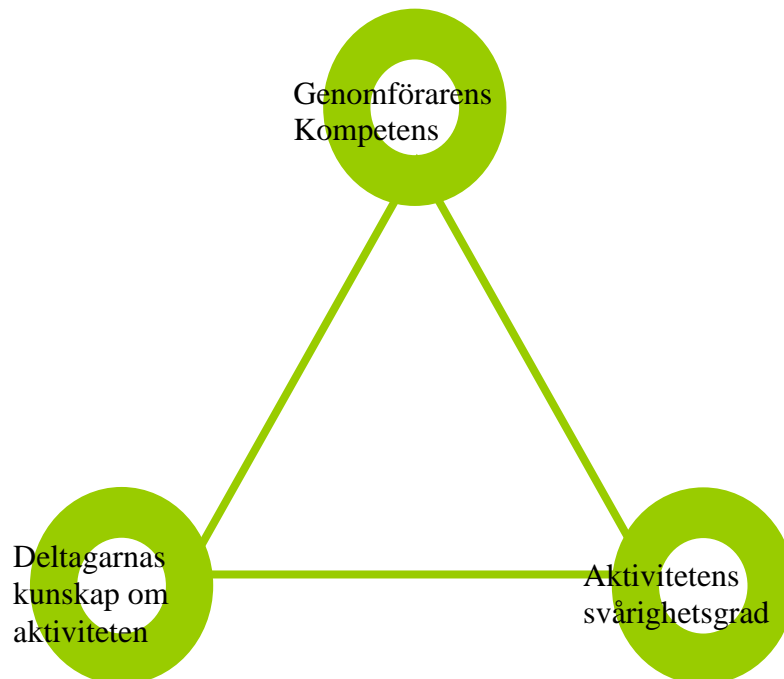
Mål:

Eleven skall kunna genomföra en riskanalys inom eget aktivitetsområde och analysera säkerheten före, under och efter en aktivitets genomförande.

Säkerhetscykel

Genomförandetriangeln

Att bedöma en risk

Vad är en risk? En risk är resultatet av sannolikheten för att något oönskat inträffar och konsekvensen av det som inträffar.

Nedan följer tre exempel av olika typer av risker:

Sannolikheten för ett skavsår är stor men konsekvensen är liten. Det är dock angeläget att förebygga så att skavsår inte uppstår. Det görs enklast genom att 'tejpa'. Likaså är det inte svårt att hantera ett skavsår – förutsatt att man har plåster o dyl. till hands.

Sannolikheten för ett yxhugg är liten men konsekvensen svår. Det går att minska sannolikheten för att en olycka ska inträffa genom information och utbildning, regler för hur man hanterar en yxa mm. Konsekvenserna är i regel så svåra att de kräver läkarvård. Genom bra kunskap i första hjälpen och bra sjukvårdsutrustning kan konsekvenserna lindras i väntan på professionell hjälp.

För en företagare som arbetar med sportfisketurism i Lappland, kan ett flygplanshaveri bli ödesdigert även om det kanske inte innebär personskador men väl materielskador.

Att bli strandsatta på en fjällsluttning i blöta kläder och utan utrustning i slutet på augusti kan i sig utgöra en mängd risker.

Definitioner:

Riskobjekt/fara: Ett föremål som kan

1) utlösa en olycka, t ex, en hal bro, en gren, vattendrag, leriga stigar,

2) orsaka en skada, t ex. kniv, ett utskjutande vasst föremål, en sten

Tillbud/händelse är det som utvecklas till en olycka: att halka, att falla, att skära sig, att bränna sig.

Skada: konsekvensen av olyckan, t ex. benbrott, skallskada, avskuren sena, brännskada.

Risk = sannolikhet X konsekvens

Riskuppskattning: risken uttryckt i kvantitativa termer, t ex. siffror på en skala, eller i ord, t ex: låg, medel eller hög.

Riskvärdering: att avgöra om risken är acceptabel som också innebär att ta hänsyn till hur många som exponeras för risken samt fördelar eller nytta med aktiviteten. I riskvärderingen ingår också ett ställningstagande till hur risken har uppskattats.

Risk management eller riskhantering: Risken bedöms och värderas. Därefter föreslås olika åtgärder för att minska risken. En ny riskanalys och bedömning görs samt hur man kan hantera de konsekvenser som kan uppstå och man tar ställning till om risken kan accepteras. Att hantera risken innebär t ex. att ha gjort upp ansvars- och larmlistor att ha gjort en räddningsplan så man vet var ambulans eller helikopter kan hämta en skadad, att man vet vem som ska följa med den skadade och vem som ska stanna kvar med gruppen, Det förebyggande arbete kan delas upp i olika steg:

- förebygga att olyckan inträffar
- minimera konsekvenserna

Att minska konsekvenserna kan ske i två steg:

- förebygga så att skadorna inte blir så allvarliga
- åtgärda uppkommen skada så att det inte blir värre.

För att beskriva detta se nedan exempel:

För att minska konsekvenserna av en bilrock kan man:

förebygga, t ex genom att använda säkerhetsbälte

lindra, t ex. genom bra omhändertagande och goda kunskaper i första hjälpen.

För att minska konsekvenserna av en kärnkraftsolycka kan man:

förebygga; genom att låta ett ev. radioaktivt utsläpp silas genom ett stenfilter – de radioaktiva partiklarna fastnar på den stora stenytan i filtret

lindra; befolkningen runt kärnkraftverket uppmanas att ta jodtabletter

Sammanfattning

Vid planering är det alltid den som genomför en aktivitet som genomför analysen av en risk. Detta för att denne mentalt skall förbereda sig att det kan inträffa ett tillbud eller olycka. Som grund kan företagets personal genomföra översiktliga riskanalyser på företagets aktiviteter men inför varje aktivitet måste guiden/genomföraren uppdatera riskanalysen kopplat till rådande grundfaktorer¹. Det är även viktigt att alla inom företaget uppdateras med jämna mellanrum om de risker som identifierats vid de olika aktiviteterna. Vissa risker upptäcks inte förrän man genomför aktiviteten och det är då viktigt att implementera dessa ”nyupptäckta risker/ lessons learned” senast i samband med att säkerheten utvärderas efter genomförd aktivitet.

¹ Se bilaga 5 Faktorer vid bedömning av risk

Uppgift 11; Riskanalys

Gör en riskanalys över Häftiga Äventyrs upplevelser. Välj en aktivitet!

Exempel: Vandring med vadning

Nr	Riskobjekt/ fara	Oönskad händelse	Skada	S	K	Risk	Åtgärd för att minska sannolikhet för olycka	Åtgärd för att minska skada/Möjlighet att hantera olycka/skada	S	K	Risk
0	Ej ingångna skor	Skavsår	Blöder	4	1	4	Förebygga med tejp	Rengöring och plåster	2	1	2
1a	Vattendrag	Fall i vatten	Nedkylning	2	4	8	Gmg av vadning. Kontroll av vadstället. Använda vandringstav eller ledlina.	Ryggsäck och utrustning lossad, Torra kläder, vindsäck. Snabbt ombyte. Varm Söt dryck.	1	2	2
1b		Dras med av vattnet. Slå i sten eller träd	Bryta ben eller arm, skada på rygg och huvud. Drunkning	2 2	4 5	8 10	Kastlina och fånglina nedströms	Förbandssats Första hjälpen. Omhändertagande enligt L-ABCDE Skydd mot avkylning. Ben, huvud, ryggskada = Larmning 112	1 1	2 3	2 3

S= Sannolikhet, K= Konsekvens, Risk= Riskuppfattning, dvs resultatet av S x K

Sannolikheten för fall i vattnet med nedkylning uppskattas till 2 och Konsekvensen uppskattas till 4. För att minska sannolikheten för att falla i vattnet kan olika typer av åtgärder vidtas; gå igenom hur vadning skall utföras, kontrollera vadstället och använda vandringsstav eller ledlina. För att minska konsekvensen eller hantera skadan ska ryggsäck och utrustning vara lossad så man kan lätt lösgöra sig, möjlighet finnas till snabbt vindsyddat ombyte och möjlighet till att kunna dricka något varm och sött finnas. Vid större skador, t ex. benbrott måste förmågan att rädda den skadade/få den skadade under vård invägas i riskbedömningen. Rekommendationen är att en allvarligt skadad person skall kunna vara under vård av sjuksköterska (läs ambulans) inom 30 minuter från skadetillfället

Räddningsplan

Uppgift 12

Syfte:

Uppgiften syftar till att få förståelse för vikten av att ha en genomtänkt räddningsplan

Mål:

Eleven skall kunna upprätta en räddningsplan

Gemensam diskussion

Att i ett skarpt läge både hantera den som skadat sig eller blivit sjuk och fundera ut hur räddningsarbetet ska bäst gå till är ingen bra situation. En bra början på en räddningsplan är:

- a) ansvarsfördelning; vem gör vad, när och varför
- b) larmlista och kommunikation, se tidigare kapitel
- c) vem är sjukvårdskunnig
- d) vilken sjukvårdsutrustning behövs
- e) vilken räddningsutrustning behövs
- f) vilken back-up finns hemma
- g) vem/vilka följer med kunden och vem/vilka stannar kvar med gruppen
- h) ska t ex. en bår bäras långt kanske det behövs 4 bärare
- i) vilken rutt väljer vi med hänsyn till räddningsvägar
- j) var finns det möjlighet för räddningshelikopter eller bil att hämta?

Uppgift 12

Upprätta en räddningsplan för den aktuella aktiviteten.

Försäkringar

Uppgift 13

Syfte:

Syftet är att få förståelse för försäkringarnas betydelse och roll i dels säkerhetsarbetet och dels företaget.

Mål:

Eleven skall föreslå försäkringar för sin verksamhet samt vilka försäkringar det är lämpligt att kunden har.

Gemensam diskussion

Behöver jag försäkra mig och mitt företag, Vilka försäkringar behöver jag?

Försäkringar – ett komplement till säkerhetsarbetet

Försäkringsskyddet syftar till att skydda både kunder och personal men även företaget från höga kostnader i samband med olyckor och tillbud.

En normal försäkringsbild över ett företag är motorfordonsförsäkringar med egendomsskydd för egendom som förvaras företagets motorfordon, försäkringar mot inbrott, vatten, brand i företagets lokaler, sjukvårdsförsäkring för företagets personal samt rättegångs och ansvarsförsäkring för företagets verksamhet.

I huvudsak gäller följande:

Motorfordonsförsäkringen täcker höga kostnader kopplat till sönderkörda fordon, haverier mm. Här bör man även lägga till ett egendomsskydd för egendom som förvaras i fordonet; tält, klätterutrustning, hjälmar, flytvästar, säkerhetsutrustning mm.

Försäkringar mot inbrott, vatten, brand i företagets lokaler kan bäst jämföras med en hemförsäkring. Försäkringen täcker höga kostnader vid inbrott, vattenskador (kontrollera vad som gäller vid höga vattenstånd) och brand i företagets lokaler.

Sjukvårdsförsäkringen säkerställer så att företagets personal snabbt kommer under vård under specialister. Det innebär att den skadades sjukdomstid minskas och personen snabbare kommer tillbaka till företaget.

Ansvarsförsäkringen ger rättshjälp och stöd under en rättsprocess kopplat till skadestånd och skadeståndsskyldighet. Försäkringen täcker oftast även kostnader för eventuellt skadestånd som skall utbetalas.

Rättsskyddsförsäkring ger stöd för rättegångs och advokatkostnader vid rättegång.

Uppgift 13

Du som elev skall nu göra en förteckning på de försäkringar som företaget behöver och sådana som det är lämpligt att kunden har.

Dokumentation och uppföljning

Uppgift 14

Syfte:

Uppgiften syftar till att få förståelse för vikten av att dokumentera och följa upp säkerheten inom sitt område.

Mål:

Eleven skall skapa sin egen säkerhetspärm eller mapp där allt material från denna kurs samlas. Eleven får således något att falla tillbaka på när aktiviteter planeras.

Gemensam diskussion

Diskutera fritt hur man kan lägga upp olika system för rapportering av olyckor och tillbud inom företaget.

Om företaget får klart för sig att en tjänst man erbjuder är farlig – t.ex. genom att en allvarligare olycka har inträffat – är man skyldig att meddela detta Konsumentverket eller annan tillsynsmyndighet. Då ska man tala om vilka åtgärder man vidtagit för att förebygga ytterligare skador.

Underrättelseblankett finns på www.konsumentverket.se .

Diskutera kring checklistor. Bra kontra dåligt.

Bygg upp Häftiga Äventyrs checklista för Olycka/tillbud.

Uppgift 14

Skapa dig en egen säkerhetspärm med allt som är producerat under kursens gång.

Epilog

Hur gick det för vårt företag Häftiga Äventyr?

En månad efter händelsen hade följande hänt. En polisutredning hade startats kopplat till bland annat olovlig körning, rattfylleri mm. Polisen hade hämtat alla pärmar som hade med företaget att göra och gick nu igenom dem. "Häftiga äventyr" anmäldes för brott mot terrängkörningslagen och dömdes till böter. Försäkringsbolaget höjde försäkringspremien och självrisker men stod för reparationskostnaderna på de båda fyrhjulingarna. De båda skadade fick ligga i sjuksäng i tre månader för att återställas helt. Deras försäkringsbolag ville inledningsvis inte betala ut ersättning då denna typ av aktivitet föll utanför normalt leverne.

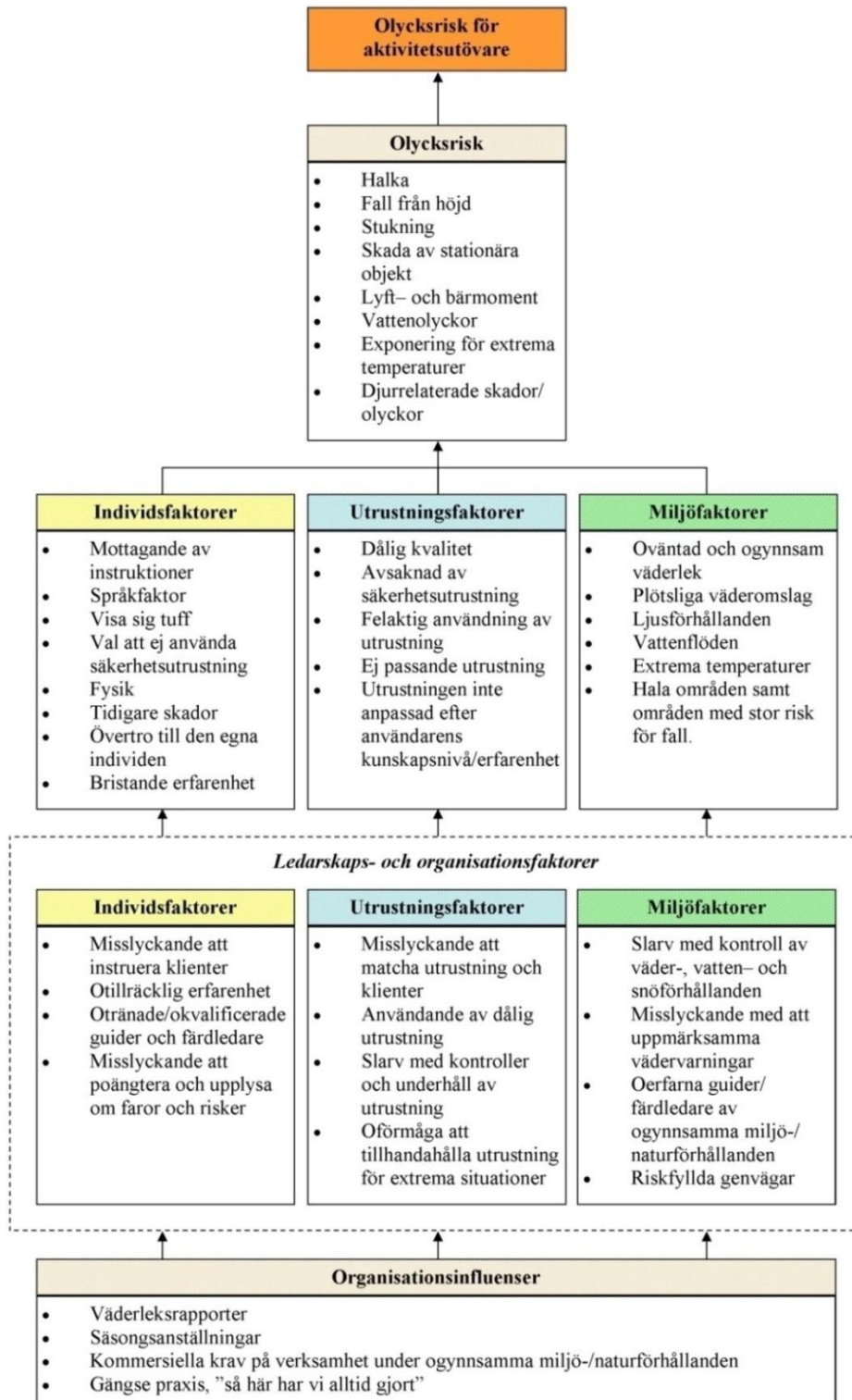
Efter många påtryckningar och en vända hos inkasso och hos advokat fick Häftiga Äventyr sina pengar. I och med att pressen hade blåst upp händelsen så avstannade all försäljning av äventyr i området, inte bara häftiga äventyr utan även två andra aktörer i området drabbades av detta, vilket i sin tur ledde till osämja mellan företagen och att häftiga äventyr tvingades säga upp två medarbetare pga. arbetsbrist.

Arbetsmiljöverket hade gjort en inspektion och hade en hel del att säga om arbetsmiljön och utrustningen på företaget.

Två år efter händelsen så hade företaget tagit nu fart, nu med nyutbildad personal, säkerhetsplan för företaget och riskanalyser för alla aktiviteter. Efter ansökan till Länsstyrelsen beviljades en dispens för terrängkörning under förutsättning att körningen genomfördes på egen mark i organiserad form med utbildad guide samt att grusgropen godkändes som motorbana av kommunen då den var inhägnad. Häftiga Äventyr hade av den lokala turismföreningen utsetts som det trevligaste och säkraste företaget i området. Harald dömdes för olovlig körning då han saknat körkort och förarbevis för terränghjuling/skoter. En av de skadade hade 1 promille i blodet och dömdes för rattfylleri och framkallande av skada för annan.

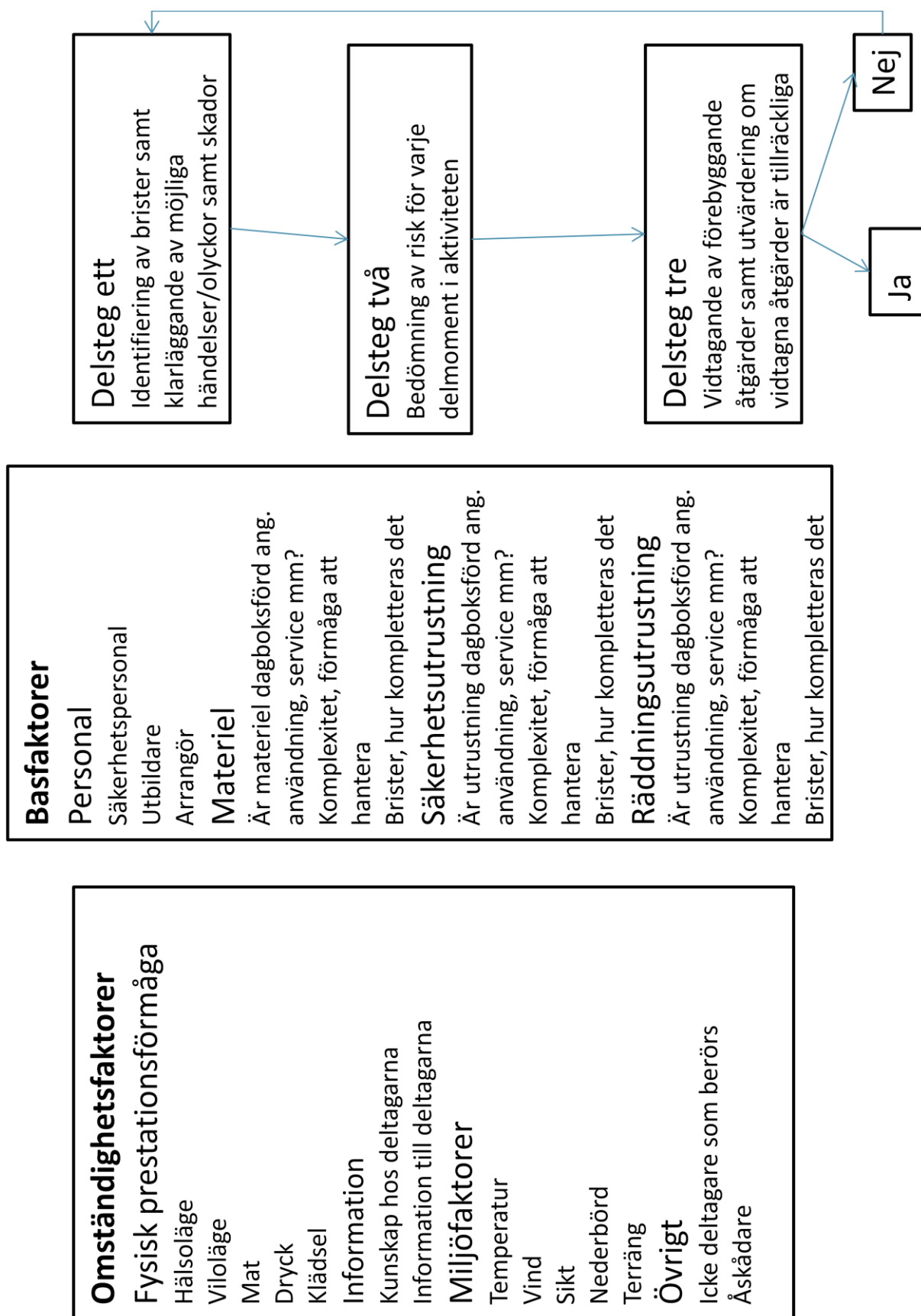
Bilagor

Bilaga 1. Riskmanagement

Källa: Efter T.A.Bentley (2000.2001) New Zealand, Omarbetning och översättning till svenska CFFS

Bilaga 2. Faktorer vid bedömning av risk

Bilaga 3 Hänvisnings och fördjupningslitteratur:

Säk I G; Säkerhetsinstruktion för Försvarsmakten, Gemensam del, Försvarsmakten

Olyckor i siffror, En rapport om olycksutvecklingen i Sverige; NCO /SRV

10 åtgärdsstrategier tolkning Haddon, NCO/SRV

Temaveiledning i risikoanalyse for risikofylte forbrukertjenster. DSB Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Culpaansvar vid kommersiella friluftstjänster; Emil Westlin, Juridiska institutionen Umeå universitet.

Vågspel i Eldoradot, riskuppfattning hos turister i de svenska vinterfjällen; Martin Argonius och Marcus Jernström, Institutionen för samhällsvetenskap Mittuniversitetet.

Ansvars och säkerhetsfrågor vid kommersiell guidning och kursverksamhet i alpin miljö; Fredrik Sarman Juridicum Stockholms universitet.

Managing risk in adventure tourism operations in New Zealand: a review of the legal case history and potential for litigation; Marie Calland och Stephen J. Page, Southern institute of technology, Southland , New Zealand.

Accidents in the New Zealand adventure tourism industry; T.A. Bentley, S.J. Page och I.S. Laird

Off-piste skiers' riskperception and the effects on behaviour and risk management; Christian Björk, Lunds Universitet

Adventure Activity Standards Horse Trail Riding, Adventure Activity Standards (AAS), AAS steering committee; Victoria, New Zealand